

С. Ткаченко

Бюджетирование в установлении оптимального уровня конкурентоспособности продукции предприятия

Изложен наиболее удачный и объективный вариант методологически-информационного инструментария бюджетирования в информационном обеспечении инновационной деятельности предприятий (определены объекты финансового планирования и приведён их систематический перечень во время установки оптимального уровня конкурентоспособности продукции; установлен возможный перечень начальной информации об объектах бюджетирования в процессе определения оптимального уровня конкурентоспособности продукции; приведены источники начальной информации бюджетирования во время установки оптимального уровня конкурентоспособности продукции).

S. Tkachenko

Budgeting in an establishment of an optimum level of competitiveness of production of the enterprise

The most successful and objective variant of methodologically-information toolkit of budgeting in a supply with information of innovative activity of the enterprises is stated (objects of financial planning are defined and their regular list in an installation time of an optimum level of competitiveness of production is resulted; the possible list of the initial information on objects of budgeting in the course of definition of an optimum level of competitiveness of production is established; sources of the initial information of budgeting in an installation time of an optimum level of competitiveness of production) are resulted.

Одержано 11.11.09

УДК 357.147

Ю.О. Ткаченко, канд. екон. наук

Черкаський державний технологічний університет

Роль і місце побутового обслуговування населення в системі факторів соціально-економічного розвитку регіону

Досліджена роль побутового обслуговування населення в системі факторів соціально-економічного розвитку регіону, охарактеризовано особливості виробничих і соціальних побутових послуг. Визначено ряд факторів, що зумовили прискорення у розвитку ринку послуг.

послуга, сфера послуг, побутове обслуговування, фактори соціально-економічного розвитку

В середині двадцятого століття споживання послуг в розвинутих країнах починає переважати над споживанням матеріальних благ. Споживання послуг перетворилось в домінуючий сектор національного господарства, що нарощує свою частку у структурі виробництва валового внутрішнього продукту та чисельності зайнятих, що отримало назву «сервісної революції». Сектор послуг в економіці західних країн переживає в даний час переродження, в ході якого на зміну традиційним методам ведення бізнесу приходять нові. Впровадження в процеси обслуговування більш нових досконаліших технологій і ретельно розроблених систем сервісу, які відповідали запитам вимогливих споживачів, слугують «перепусткою» на нові ринки послуг.

З розвитком системи побутового обслуговування населення, її адаптації до зростаючих потреб населення та якісних вимог ринку, актуальним є дослідження його ролі й місця в системі факторів соціально-економічного розвитку.

Висвітлення сучасних проблем розвитку сфери послуг знайшли відображення в численних працях провідних науковців, таких як Т. Арбузова, М. Абрамов, Е. Горбунов, К. Кларк, В. Семенов та ін. Характеристику окремих аспектів ринку побутового обслуговування можна знайти у працях Є. М. Жильцова, А. М. Єжова, А. К. Єршова, О. І. Кочерги, К. Маркса, Л. С. Співак, Л. П. Хмелевської та інших. Проте чіткого визначення особливостей побутового обслуговування населення в системі факторів соціально-економічного розвитку на сьогодні не існує, тому вирішення даного питання є актуальним і потребує значної уваги.

Метою дослідження є визначення ролі та місця побутового обслуговування населення в системі факторів соціально-економічного розвитку.

Послуга є корисною дією праці в межах економічних відносин, результатом якої є специфічні товари – діяльність із задоволення будь-якої потреби. Це задоволення може бути миттєвим чи розтягнутим в часі; ефект від такого споживання або відразу зникає, або зберігається протягом певного періоду часу.

В економічній літературі немає єдиної позиції щодо структуризації сфери послуг. До теперішнього часу спроби структуризації цієї сфери зводились до вирішення задач типу: матеріальне чи нематеріальне виробництво, виробнича чи невиробнича праця. Поняття виробничої і невиробничої праці обов'язково включало в себе етичні оцінки (загальноприйняті в той чи інший період розвитку) і було тісно пов'язано з уявленнями дослідників та їх сучасників про основні джерела багатства та матеріальні статки нації.

Ще в XIX столітті багатьма вченими усвідомлювалась умовність і непохитність тої межі, яка розділяла виробничу і невиробничу працю. Поступово в суспільній свідомості та в економічній науці утвердилась думка, що продукти та послуги є багатством, благом, а тому – невід'ємним елементом національного суспільного продукту. Межа між виробничою і невиробничою працею в процесі суспільної революції стає все менш помітною.

Деякі вітчизняні економісти радянського періоду, наприклад, академік С. Г. Струмилін, також вважали умовним поділ праці на виробничу та невиробничу [1]. Однак, в ті роки такий підхід не був популярним, і більшість теоретиків у повній відповідності з вимогами тогочасної ідеології доводили, що виробничою є лише та праця, що була затрачена в сфері матеріального виробництва. Наслідки, які мало народне господарство, лише можна назвати „дивними результатами” (користуючись виразом А. Маршала) [2, С.85]. Вони були досить тривожними і лежали в основі більшості проблем, що постали перед вітчизняною економікою. Одним з цих наслідків є те, що результати праці, затраченої в сфері нематеріального виробництва, не включались в склад національного доходу.

Те, що продукти і послуги є невід'ємним елементом національного суспільного продукту, дозволяє поділяти національне виробництво за функціональною ознакою на сферу виробництва товарів та сферу виробництва і надання послуг.

Міжнародна господарська практика використовує дві системи макроекономічних розрахунків: баланс народного господарства і систему національних рахунків. Система національних рахунків – це своєрідна економіко-статистична модель, яка відображає рух національного продукту і національного доходу на макрорівні, а також основні взаємозв'язки в структурі економіки. Валовий внутрішній продукт охоплює вартість товарів і послуг, що є результатом діяльності виробничих

одиниць протягом даного періоду. Він складається з трьох складових: валовий випуск продуктів; випуск ринкових послуг; випуск неринкових послуг.

В свою чергу, валовий внутрішній продукт включає в себе: вартість продукції, реалізованої підприємством на сторону; зміни незавершеного виробництва; зміни запасів напівфабрикатів і готової, але не реалізованої продукції; вартість продукції, виробленої на підприємстві для власних виробничих потреб (на підприємствах і в галузях, де валова продукція вимірюється за принципом валового обороту); вартість сільськогосподарських, продовольчих і непродовольчих продуктів, вироблених для власного вжитку домашніми господарствами.

Ринкові послуги є об'єктом купівлі і продажу, вони виробляються суб'єктами господарювання, витрати яких покриваються повністю чи частково за рахунок виручки від їх реалізації. Це послуги оптової та роздрібною торгівлі, підприємств громадського харчування, всіх видів транспорту, зв'язку, побутових послуг тощо. Сюди ж входять і послуги охорони здоров'я, освіти, культури, мистецтва.

Неринкові послуги – це послуги, витрати на виробництво яких повністю чи частково покриваються за рахунок державного бюджету і добровільних внесків. Це послуги органів державного управління, соціального забезпечення, оборони, партійних і громадських організацій тощо.

На сьогодні існує ряд визначень сутності і змісту поняття сфери послуг. Їх можна умовно поділити на дві категорії [3, С.25]. Згідно першої, сфера послуг трактується як «широке коло видів господарської діяльності, спрямованої на задоволення особистих потреб населення і потреб виробництва, а також потреб суспільства в цілому» [4, С.24]. А в основі другого підходу лежить концепція надання послуг саме населенню, згідно одного із трактувань, сфера послуг є «сукупністю галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких в системі загального виробництва виражається у виробництві та реалізації послуг і духовних благ для населення» [5, С.5].

Сукупність всіх видів діяльності з надання послуг називають сферою послуг. Частину сфери послуг, діяльність якої спрямована на обслуговування населення, називають сферою сервісу [6, С.18]. Розкриваючи зміст сфери сервісу, багато дослідників відмічають в якості першочергової її задачі надання побутових послуг населенню. Наприклад, М. М. Захарченко визначає побутове обслуговування населення «як підприємства і організації, що здійснюють різні види ремонту предметів культурно-побутового і домашнього вжитку ... з урахуванням індивідуальних потреб споживача» [7, С.11]. О. В. Песоцька побутовим обслуговування населення вважає «організовану діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язану з наданням побутових послуг» [8, С.78]. Особливістю побутових послуг є направленість на обслуговування повсякденних господарсько-побутових потреб людини чи таких, що виникають періодично.

Всю сферу життєдіяльності людини можна позначити категорією «спосіб життя», що охоплює сукупність типових видів діяльності індивіду, соціальної групи, суспільства в цілому у поєднанні з умовами життя. Це поняття дозволяє розглядати у взаємозв'язку основні сторони життя людей: працю, побут, культуру, політичне життя. Кожна з цих складових формує все різноманіття потреб, що виникають в процесі життєдіяльності. Серед сторін життєдіяльності, що включені в поняття „спосіб життя”, визначимо важливу складову – побут. Побут складається з множини різноманітних явищ, що торкаються різних сторін життя. Потреби, що виникають в побуті, в багатьох випадках носять дуже складний та індивідуальний характер, а тому можуть задовольнитись тільки через специфічний вид послуг.

Побутові послуги [6, С.23] – праця, втілена в тій чи іншій споживчій вартості, яка може задовольнити такі особисті потреби:

- в споживчих товарах, що мають лише індивідуальне призначення, чи таких, що являють собою раніше створені продукти, вдосконалені чи відремонтовані для подальшого використання;
- в невиробничій діяльності, якій сім'ї надають більшу перевагу в індивідуальному споживанні, ніж результатам власної праці;
- в деяких додаткових економічних результатах виробничої чи невиробничої праці внаслідок появи нових потреб чи недостатності наявних послуг для задоволення вже існуючих потреб людини.

Перехід індустріальних країн до економіки послуг виявився майже непомітним, хоча вже в 40-ві роки сектор послуг став переважати над іншими галузями. В США частка зайнятих в сфері послуг перевищувала 50 % межу в 1955р., в Великобританії – в 1960 р., у Франції – в 1970 р., в Японії – в 1975 р. [9, С.14]

Ці процеси співпали з інформаційно-технологічним бумом. До кінця двадцятого століття на зміну індустріальному суспільству екстенсивного типу приходять інформаційно-сервісне суспільство інтенсивного розвитку.

Сектор послуг в економіці західних країн переживає в наш час переродження, в ході якого на зміну традиційним методам ведення бізнесу приходять нові. Воно зумовлене загальною динамікою ВВП, зміною попиту на споживчі та інвестиційні товари, станом зайнятості і рівнем доходів населення, дефіцитом держбюджету.

Всі ці процеси, безумовно, позначаються на розвитку побутового обслуговування населення, бо дуже значна частина послуг, що споживаються населенням, пов'язана, в першу чергу, із задоволенням побутових послуг. Прискорений розвиток в цій сфері зумовлений дією ряду факторів.

Фактором, що сприяє збільшенню обсягу послуг є зростання суспільної продуктивності праці в результаті підвищення науково-технічного потенціалу. Це зумовлює підвищення матеріального статку людей і покращення якості їх життя, та зростання частки витрат на послуги в сімейному бюджеті.

Зі зростанням суспільного поділу праці змінюється співвідношення вільного і робочого часу населення. У зв'язку з цим, розширюється вибір щодо проведення вільного часу зайнятого населення, що призводить до небажання витратити його на нудні побутові заняття.

В сучасному суспільстві ускладнюються соціально-демографічні процеси. У зв'язку зі збільшенням тривалості життя триває процес старіння суспільства, що тягне за собою зростання послуг системи соціального забезпечення і охорони здоров'я, а також побутового обслуговування старіючого населення.

Триває процес інтенсивного зростання обсягу основних засобів в домашнє господарство і підвищення його технологічної оснащеності, відбувається швидке моральне старіння обладнання і техніки домашнього господарства, з'являються нові товари довгострокового користування, зростає потреба в послугах з ремонту і технічної підтримки складного побутового обладнання, навчанні і консультації щодо його використання.

Зі збільшенням статку людей відбувається структурна перебудова їх споживання. Із задоволенням першочергових потреб в матеріальних товарах у людей з'являється можливість і бажання отримувати послуги, які раніше, за нестачею матеріальних ресурсів, вони змушені були надавати собі самостійно. Так, на початку ХХ ст. американський середній клас витрачав на послуги в середньому не більше 2-3 % місячного доходу, наприкінці 60-х років – приблизно 25 %, а в 90-х – близько 40 %. Витрати менш забезпечених верств населення на ці ж цілі зросли за відповідний період

з 0,1 % до 25 % [10, С.56]. Зростає частка витрат сімейного бюджету на купівлю технічно складних товарів довгострокового користування, а з цим нерідко пов'язано абсолютне і відносне збільшення витрат на підтримку і відновлення споживчих властивостей такого роду товарів.

Чим технічно складнішими стають товари довгострокового використання, тим скоріше зростає вартість їх придбання, але дорожчим є їх технічне обслуговування та ремонт, оскільки потрібно для здійснення такого виду послуг залучати високооплачувані кваліфіковані кадри працівників.

Таким чином, можна підвести підсумок, що, сфера послуг, в тому числі і побутове обслуговування населення, відіграють надзвичайно важливу роль у соціально-економічному розвитку населення. Однак, процес переходу до ринкових відносин в сфері побутового обслуговування населення зіткнувся з масою проблем, які знаходять своє вирішення загальними зусиллями приватних підприємців і державних структур різного рівня.

Прискорений розвиток побутового обслуговування населення обумовлений дією таких факторів: зростанням суспільної продуктивності праці в результаті підвищення науково-технічного потенціалу; збільшенням доходів і вільного часу працюючого населення в результаті зростання суспільного поділу праці; інтенсивним зростанням обсягу введених основних засобів в домашнє господарство і підвищення його технологічної оснащеності; збільшенням тривалості життя, що спричиняє зростання користування послугами системи соціального забезпечення і охорони здоров'я, а також побутового обслуговування старіючого населення.

Список літератури

1. Струмилин С. Г. Проблемы экономики труда / С. Г. Струмилин – Избранные произведения. – М.: Наука, 1964 – 216с.
2. Маршалл А. Принципы политэкономии / А. Маршалл – Москва: Инфра-М, 1999. – 415с.
3. Балаева А. М. Предводителя Сфера услуг в мировой экономике: тенденции развития / А. М. Балаева // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 3. – С.23-28.
4. Демидова Л. Сфера услуг в постиндустриальной экономике / Л. Демидова // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 2. – С.24-32.
5. Рутгайзер В. М. Сфера услуг. Новая концепция развития / В. М. Рутгайзер, Т. И. Корягина, Т. И. Арбузова и др. – М.: Экономика, 1990. – 159с.
6. Управление хозяйственным механизмом на предприятиях сервиса / Под ред. В. Н. Сольвьева, Д. В. Шопенко. – СПб.: Гидрометеониздат, 1999. – 63с.
7. Захарченко М. М. Статистичні методи аналізу в побутовому обслуговуванні населення / М. М. Захарченко, Л. Д. Федорюк – К.: Вища школа, 1978. – 46с.
8. Песоцька О. В. Маркетинг услуг / О. В. Песоцька – СПб: Питер, 2000 – 160с.
9. Экономика сферы платных услуг / Под ред. Жильцова Е. Н., Казакова О. Н. – Казань. 1996. – 99с.
10. Бреев Б. Развитие сферы услуг и экономический рост / Б. Бреев, В. Галецкий В // Российский экономический журнал. – 2000. – № 10. – С.56-61.

Ю. Ткаченко

Роль и место бытового обслуживания населения в системе факторов социально-экономического развития региона

Исследована роль бытового обслуживания населения в системе факторов социально-экономического развития, охарактеризовано особенности производственных и непроизводственных бытовых услуг. Определено ряд факторов, которые обусловили ускорение в развитии рынка услуг.

J. Tkachenko

Role and place of domestic consumer services of population in the system of factors of socio-economic development of region

The role of domestic consumer services of population in the system of factors of socio-economic development was explored, the features of productive and unproductive domestic services were described. Determined a number of factors which stipulated an acceleration in development of market of services.

Одержано 23.11.09